

ЗМІСТ

ВСТУП	4
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	6
ПРОГРАМА ЗА ТЕМАМИ ЛЕКЦІЙ	9
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	15
<i>Тема 1. Теоретичні засади вчення про людину та її права в Україні.</i>	15
<i>Тема 2. Права людини і права громадянина: зміст та класифікація. Права особистості.</i>	23
<i>Тема 3. Конституційно-правове становище особистості.</i>	37
<i>Тема 4. Закріплення прав людини в Україні в основоположних актах ХХ століття. Порушення прав людини в СРСР.</i>	48
<i>Тема 5. Принципи конституційно-правового становища особистості.</i>	60
<i>Тема 6. Конституційні права і свободи людини і громадянина.</i>	73
<i>Тема 7. Юридичні гарантії реалізації та захисту конституційних прав і свобод особистості.</i>	97
<i>Тема 8. Конституційні обов'язки людини і громадянина.</i>	106
ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	116

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Права людини в Україні» призначена для студентів, що навчаються за освітньо-класифікаційним рівнем «бакалавр».

Серед духовних цінностей сучасного світу права людини обіймають одно з найбільш важливих місць. Права людини не створені штучно і не виникли несподівано самі по собі; вони сформувалися внаслідок багатьох історичних обставин, які розвили потребу людини у вільному використанні можливостей що були у нього: працювати, мислити, виражати свою власну думку, займатися творчою діяльністю. Вся історія розвитку людства по сутності акумулюється та віддзеркалюється в захищеності особистості, всього співтовариства – іншими словами, в правах людини. Ситуація з номенклатурою прав людини і їхнім захистом стає важливим показником для розвитку країни що орієнтується на демократичні правові цінності, які повинні стати фактором стратегії світового сталого розвитку.

При будь-якому демократичному устрою права і свободи громадян уявляють собою найважливіший політико-юридичний та соціальний інститут, який об'єктивно виступає мірилом досягнень даного суспільства, його «візитною карткою», показником цивілізованості. Цей показник слугує засобом доступу особистості до духовних та матеріальних благ, механізмів влади, і в той же час – це невід'ємна умова удосконалення самої людини, зміцнення її статусу, незалежності.

Якщо філософія права, загальнотеоретична юриспруденція та історія держави і права виступають в якості своєрідного теоретичного фундаменту всієї правової науки, то вчення про права людини як самостійна галузь правового знання, інтегрує в себе практично всі юридичні науки, оскільки кінцева мета права, як мистецтва справедливості, полягає в забезпеченні прав особистості.

В радянські і дорадянські часи такої науки і навчальної дисципліни в Україні не існувало. Необхідність виділення такої самостійної науки та навчальної дисципліни виникло з усвідомленням того, що права людини є найбільшою цінністю людства. У ч. 2, ст. 26 Загальної декларації прав людини фактично підкреслюється основне завдання освіти: «освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особистості і збільшення поваги до прав і основних свобод». А у Документі наради у межах Конференції по людському вимірюванню НБСЄ від 3 жовтня 1991 р. відзначається «основоположне значення», необхідність освіти громадян у сфері прав людини і основних свобод. Визнається, що ефективна освіта в галузі прав людини сприяє боротьбі з нетерпимістю, релігійними, расовими і етнічними забобонами і ненавистю, особливо підкреслюється обов'язок держав-учасниць «сприяти розробці компетентними органами, що займаються підготовкою навчальних програм, ефективних навчальних планів і курсів з прав людини для студентів усіх рівнів, особливо студентів, що вивчають право, управління і суспільні науки, а також курсантів військових і поліцейських навчальних закладів та інститутів державного управління».

Опанування професією юриста полягає, передусім, у глибокому вивченні прав людини. Оскільки, права людини складають основу законодавства, розкриття цих прав проходить в процесі вивчення окремих галузей законодавства. Разом з тим, сьогодні залишається нагальна потреба у навчальній дисципліні, яка б інтегрувала основний матеріал в цій галузі в рамках єдиного курсу, оскільки за таких умов відбувається зменшення акценту викладання матеріалу від держави, її органів, влади в цілому до особистості, її прав і свобод, гарантій їх реалізації, які висувуються в такому разі на передній план.

Предметом навчальної дисципліни є одна з найвищих цінностей людської цивілізації, яка охоплює самі різні аспекти індивідуального і суспільного буття – права людини, суспільні відносини, які складаються з приводу їх закріплення, регулювання, охорони і захисту.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

«Права людини в Україні» спеціальна навчальна дисципліна яка посідає особливе місце в системі юридичної освіти. Кожний предмет в рамках юридичної освіти прямо або опосередковано спрямован на вивчення окремих обставин, пов'язаних з правами і свободами людини, а данна дисципліна з одного боку виступає їх своєрідним фундаментом, а з іншого, узагальнює їх, оскільки правами і свободами вичерпується абсолютно все необхідне для нормального життя кожної людини. Вищою цінністю любого соціуму є людина, а вищою метою – її безпека і добробут.

Це обумовлює специфіку вивчення прав людини, які повинні слугувати стимулом та умовою загального пошуку людської гідності, розуміння внутрішньої і зовнішньої політики уряду своєї країни, обізнаності в правах людини і громадянина та шляхах їх захисту, бути активними членами громадянського суспільства і можливості впливати на політику держави.

Метою спеціальної навчальної дисципліни «Права людини в Україні» є:

ознайомлення студентів з генезісом правового становища особистості в Україні на різних етапах її державно-правового будівництва;

формування гуманістичного світогляду студентів, засвоєнню ними демократичних навичок, вихованню чуття людської гідності, самоповаги, громадянської відповідальності, необхідних для кожної вільної людини;

прищепленню студентам глибокого розуміння і поваги як власних прав і свобод, так і прав і свобод інших людей;

підвищення правової культури студентів, їх навчання самостійно поглиблювати й поновлювати правові знання, застосовувати їх на практиці.

Досягненню поставлених цілей викладання сприяє вирішення наступних головних завдань:

допомогти студенту оволодіти понятійно-категоріальним апаратом вчення про права людини;

допомогти студенту систематизувати ті знання які він вже має та оволодіти новими знаннями в цій області, суттєво розширити кругозір і розуміння того якими повинні бути демократична правова держава та громадянське суспільство;

навчити студентів здійснювати аналіз Конституції і законів України, міжнародно-правових актів в аспекті відображення у них прав людини;

формуванню у студентів навичок самостійного захисту своїх прав і свобод від будь-якого беззаконня і свавілля, у тому числі, з боку органів державної влади і третіх осіб;

виховати у студентів чуття поваги до людей, їхнім правам, інтересам, гідності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: основи теорії прав людини, розвиток інституту прав людини в Україні, конституційні принципи правового становища особистості, систему основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина, загальні і юридичні гарантії прав і свобод особистості;

вміти: аналізувати Конституцію і закони України щодо змісту і сутності принципів правового становища особистості, їх прав, свобод, обов'язків і гарантій; користуватися методами пізнання і удосконалення законодавства в галузі прав людини; прогнозувати законопроектну роботу в галузі прав людини, надавати експертну оцінку правотворчого акту в галузі прав людини, здійснювати критичний аналіз сучасних державно-правових реалій щодо закріплення і реалізації прав і свобод людини і громадянина, що мають місце в Україні.

Успішне вивчення курсу «Права людини в Україні» передбачає засвоєння студентами лекційного матеріалу, його подальше закріплення і поглиблення на семінарських і практичних заняттях, самостійне вивчення учбової і наукової літератури та нормативного матеріалу.

Основними завданнями лекції є: характеристика структури викладеної теми; розкриття понятійно-категоріального апарату теми; аналіз зв'язку між теорією та конституційно-правовою практикою.

Семінарські та практичні заняття є логічним продовженням лекції. На них поглиблюються деталізуються та закріплюються теоретичні знання лекційного матеріалу і самостійної роботи студентів з Конституцією і законами України шляхом обговорення теорії прав людини, конституційно-правового матеріалу, вирішення практичних завдань та ін.

При читанні лекцій і проведенні семінарських занять важливо використовувати активні та інтерактивні методи викладання, включати якнаймога більшу частину студентів до обговорення та усвідомлення окремих питань, особливо тих, які вони вже частково вивчали раніше. Тим самим активізується їх увага та полегшується процес сприйняття та запам'ятовування вивчаемого матеріалу.

ПРОГРАМА ЗА ТЕМАМИ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Теоретичні засади вчення про людину та її права. (2 год.).

Вчення про права людини як самостійна галузь знань. Теоретичне і практичне значення вчення про права людини в сучасних умовах. Вчення про права людини як узагальнення теоретичних знань, історичного досвіду і практики людства в боротьбі проти дискримінації, безправ'я, за своє визволення.

Складність визначення поняття «людина». Людина як соціобіологічна істота. Визначення поняття «особистість». Визначення поняття «громадянин». Людина, особистість громадянин: співвідношення понять. Терміни які вживаються в Конституції України для визначення поняття «людина» та поняття «громадянин».

Тема 2. Права та свободи людини і громадянина: зміст та класифікація. Права особистості. (4 год.).

Поняття прав людини. Поняття прав громадянина. Права особистості. Права людини, права громадянина, права особистості: співвідношення понять.

Суб'єктивне право і суб'єктивна свобода особи: загальне і часткове.

Класифікація прав людини. Підстави класифікації прав людини. Види прав людини. Покоління прав людини: поняття та види. Об'єктивні фактори, що сприяють появі нових поколінь прав людини. Проблеми виокремлення нових поколінь прав людини.

Теорія природних прав людини. Західна доктрина прав людини. Соціалістична доктрина прав людини.

Тема 3. Конституційно-правове становище особистості. (2 год.).

Поняття конституційно-правового становища особистості. Структура конституційно-правового становища особистості. Конституційно-правовий статус особистості. Правовий модус особи.

Передстатусні елементи конституційно-правового становища особистості. Громадянські стани особистості: поняття, види. Правові стани особистості: поняття, види. Правоздатність як елемент конституційного становища особистості. Принципи правового становища особистості.

Поняття та види гарантій прав і свобод особистості. Загальні гарантії прав і свобод особистості. Специфіка конституційного закріплення загальних та юридичних гарантій прав і свобод особистості.

Післястатусні елементи конституційно-правового становища особистості.

Тема 4. Генезіс прав особистості в Україні. (4 год.).

Права особистості в Україні в часи Київської Русі. Права особистості в Україні за Литовськими статутами. Місцеве самоврядування за Магдебургським правом на частині території України. Кріпацтво в Україні за реформами Катерини II.

Права особистості в Україні за реформами Олександра II.

Права особистості в Україні після революції 1905 р.

Права громадян України за Конституцією УНР 1918 р.

Права трудящих в Україні за Конституцією УСРР 1919 р.

Права громадян УРСР за Конституцією 1937 р. Права громадян УРСР за Конституцією 1978 р. Порушення прав людини в СРСР. Правозахисний рух в СРСР.

Тема 5. Конституційно-правові принципи правового становища особистості в Україні. (4 год.).

Закріплення принципів правового становища особистості в Конституції України.

Вільність, рівноправність і гідність – основоположні принципи правового становища особистості.

Конституційно-правове вчення про вільність особистості. Зміст вільності як принципу правового становища особистості. Складові цього принципу.

Поняття і зміст рівноправності. Принцип рівності конституційних прав і свобод громадян. Принцип рівності усіх людей перед законом. Принцип рівності прав чоловіка і жінки. Принцип рівності подружжя у шлюбі. Принцип рівності прав іноземців і осіб без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні з громадянами України за винятками встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Принцип рівності всіх суб'єктів права власності перед законом. Принцип рівності дітей у своїх правах. Заборона насильства над дитиною, та її експлуатації. Принцип рівності прав засудженого з правами інших осіб, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду.

Права людини, пільги і привілеї.

Принцип непорушності і невідчужуваності прав і свобод людини

Принцип невичерпності прав і свобод людини і громадянина, що закріплені в Конституції.

Принцип гарантування конституційних прав і свобод і не-можливості їх скасування.

Принцип недопущення звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів.

Принцип права людини на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей.